

De udsatte flytter mod yderområderne — hvem skal gribe dem?

Kommentar af **Peder Meisner**

Da man i 2019 sidste gang talte, hvor mange hjemløse, der er i Danmark, var der én tendens, som skilte sig negativt ud i et ellers relativt stabilt billede. Næmlig en markant stigning i antallet af hjemløse i landkommunerne. Tallene, der er indsamlet af VIVE, Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, viser faktisk en stigning på hele 23 procent over to år.

Billedet går igen, når vi ser på flyttemønstre for både kontant-hjælpsmodtagere og førtidspensionister. Bevægelsen går fra de store byer og ud mod landkommuner og yderområder. Udsathed flytter populært sagt på landet til de områder, hvor der i forvejen er udfordringer med at holde et nogenlunde stabilt niveau på de brede velfærdsområder som børnepasning, uddannelse og ældrepleje.

Tendensen vil allerede om få år give enorme udfordringer i de mindre samfund. Og socialt udsatte mennesker risikerer at blive efterladt på en perron, hvor togene ikke længere stopper.

Grundlæggende er der især tre store udfordringer:

1. Social udsathed flytter mod yderområder, og der er ikke noget, som ser ud til at bremse tendensen.
2. Mennesker i udkantsområder har fået længere til hjælp og støtte.
3. I udkantsområderne er der færre mennesker til at løse udfordringerne i de kommende år.

Udviklingen er drevet af stigende boligpriser i de store byer og på det seneste også stigende priser på både energi og fødevarer. Mange er presset på pengepungen og flytter derhen, hvor de har bedst råd til at klare dagligdagen. Fattigdom og dårlig økonomi sætter således sit tydelige præg på yderområderne.

Hvis vi ser på antallet af unge mellem 18 og 30 år, som er registreret i RKI, er gældsproblemerne størst på Lolland, Falster, Langeland og på Vest- og Sydsjælland, Det samme billede viser sig, når vi ser på mennesker i lejebolig, som er tynget af gæld. Også her er andelen størst på Vest- og Sydsjælland, hvor

flere end to ud af tre voksne forsørgere i lejebolig har en negativ formue.

Og hvor nøden er størst, er der desværre også længst til hjælpen. Der findes i Danmark mange gode tilbud om gratis gælds- og økonomirådgivning, men de er typisk placeret i de lidt større byer. Menneskene med størst behov har altså længst til rådgivningstilbuddene, hvilket i sig selv kan være en barriere for at opsøge hjælp. Hvis du har et rådighedsbeløb på 3000 kroner om måneden, så er 100 kroner for en busbillet frem og tilbage til gældsrådgivningen en betydelig udgift, som det er nemt at skære væk.

Og så er det jo langt fra sikkert, at der overhovedet er offentlig transport i nærheden. Danmarks Statistik har lavet en opgørelse over serviceniveauet for offentlig trafik fordelt ud fra bystørrelse. Ifølge den har to ud af tre mennesker i landområder og småbyer slet ikke et serviceniveau, hvilket i hårde tal betyder, at de har mere end 500 meter til nærmeste stoppested eller anden offentlig transport.

Problemerne vokser

Problemerne bliver kun større, når vi kigger ud i fremtiden. VIVE udgav i efteråret 2021 en rapport med en befolkningsfremskrivning frem mod 2031, og den viser, at særligt yderkommunerne bliver pressede af den demografiske udvikling. Den demografiske forsørgerbrøk stiger mest i landkommunerne, hvor der bliver flere børn, ældre og udsatte mennesker, mens der bliver færre i den erhvervsaktive alder.

I den sammenhæng er det en enorm udfordring for landkommunerne at håndtere den stigende gruppe af mennesker i social udsathed, der ofte kæmper med komplekse problemer. For det er de samme kommuner, som i forvejen er presset på de brede velfærdsområder, hvor gennemsnitsindtægten er lav, og hvor skatteprocenten er høj. De socialt udsatte risikerer at blive "de oversete" eller "det glemte problem", fordi andre dagsordener løber med opmærksomheden, og fordi man er lettere at overse ude på landet, hvor mennesker lever mere isoleret.

Vi kan ikke lade udviklingen i udkanten fortsætte, for vi risikerer, at udfordringerne vokser landkommunerne over hovedet med svigt af socialt udsatte mennesker som konsekvens. Vi er nødt til sammen at udvikle velfærd, der virker, og skabe bæredygtige lokalsamfund. Det kræver indsatser på flere områder. Her er tre bud på de vigtigste ting, vi bør tage fat i:

De socialt udsatte
risikerer at blive
"de oversete" eller
"det glemte problem",
fordi andre dagsordener løber
med opmærksomheden, og
fordi man er

LETTERE AT OVERSE
UDE PÅ LANDET,
HVOR MENNESKER
LEVER MERE ISOLERET

Anerkend problemet

For det første skal vi se og anerkende problemerne. I landkommunerne går mange socialt udsatte mennesker under radaren, for de har ingen stærk interesseorganisation og lever langt fra de store mediers søgelys og Christiansborg. Mange af dem lever også relativt isoleret – skjult fra naboer og det offentlige system.

I storbyerne er udsathedens koncentreret. Hvis du tager toget til København og går ud af hovedbanegården, er problemerne i den grad til at få øje på. Og derfor tiltrækker de sig oftest størst opmærksomhed, når sociale problemer diskuteres. For eksempel kommer debatten – og løsningerne – vedrørende hjemløshed ofte til at handle om behovet for billige boliger. Men det er primært et storbyproblem, og udfordringerne er nogle helt andre i landkommunerne.

Vi skal insistere på, at alle mennesker har ret til en værdig tilværelse – uanset deres postnummer. Og vi må ikke stiltiende se på, at mennesker går i hundene eller får en ringere hjælp, fordi de bor for enden af en grusvej.

Brug civilsamfundet

For det andet skal vi gøre det lettere for civilsamfundet at hjælpe til. Vi kommer uomgængeligt til at mangle hænder på velfærdsområdet, men rundt i lokalsamfundene er der faktisk mange, som gerne frivilligt vil give en hjælpende hånd. Her er det strukturerne og ikke mindst økonomien, der er en udfordring. Mange bevillinger bliver givet til projekter og innovation, men vi mangler støtte til det lange seje træk – en grundfinansiering af det sociale arbejde. Vi skal sikre, at organisationer og menneskene, som driver de grundlæggende sociale aktiviteter, kan bruge tiden på at hjælpe og støtte i stedet for at skulle bruge mange kræfter på løbende at stykke finansieringen sammen, lukke projekter, åbne nye og hele tiden springe fra tue til tue.

Vi ved, at omkring 40 procent af danskerne er frivillige, og hvis vi omregner deres indsats, udgør den 315 milliarder kroner årligt – svarende til 13-14 procent af bruttonationalproduktet. Uden frivillige vil en stor del af det danske samfund gå i stå. Derfor er det så vigtigt, at vi passer godt på de frivillige og giver frivilligheden optimale vilkår for at trives – ikke mindst i yderområderne.

Vi skal tænke i brede partnerskaber, hvor stat, regioner, kommuner, civilsamfundets organisationer, private virksomheder, kirken og andre samarbejder om løsningerne. Alene kan det offentlige

umuligt løse udfordringerne med for eksempel stigende ensomhed. Her er civilsamfundets fællesskaber en afgørende

Ikke kun socialpolitik

For det tredje skal vi erkende, at socialpolitik i sig selv ikke er nok til at løse alle problemer. Rådet for Socialt Udsatte konkluderer i rapporten "Forandringskraft" fra 2021, at der skal skabes løsninger på tværs af politikområder, hvis vi skal lykkes med at skabe sociale forandringer.

Socialpolitik skal samtænkes med uddannelsespolitik, erhvervs- og transportpolitik og andre områder, hvis vi for alvor vil tage livtag med den sociale udsathed og voksende problemer i de mindre samfund. For det nytter ikke, at de mest sårbare mennesker flytter til udkanten, og de mere ressourcestærke flytter til storbyerne.

Vi er nødt til at kunne diskutere, hvordan vi styrker strukturen udenfor de største byer og hjælper dem med at håndtere de stigende sociale udfordringer, uden at det fortaber sig i en forsimplet diskussion om provinspopulisme. For problemerne er reelle nok, og de bliver kun større.

Opsøgende indsatser

I KFUM's Sociale Arbejde er vi selv begyndt at omstille os i forhold til udviklingen. Under den første corona-nedlukning, hvor vi havde vanskeligt ved at samle folk på væresteder og sociale cafeer, vendte vi vrangen ud på indsatsen og etablerede det, vi kalder Social Drive Out.

Her kører vi hver uge kører ud i næsten 100 lokal- og yderområder af Danmark med mad, nærvær, fornødenheder og tilbud om rådgivning. Det skulle egentlig bare have været en midlertidig indsats, men det har vist sig at være en effektiv måde at nå længere ud med sociale indsatser, og derfor er vi i gang med at gøre indsatsen permanent.

Vi samarbejder med kommuner, kirker, FødevarerBanken, supermarkeder, automekanikere og andre lokale ildsjæle om at identificere mennesker med behov for støtte og om at drive Social Drive Out. Det er lykkedes via den opsøgende indsats at afhjælpe helt basale behov, etablere lokale fællesskaber og bygge bro til andre tilbud som fx økonomi- og gældsrådgivning, retshjælp, konfliktmægling samt rusmiddel- og ludomanibehandling.

I rapporten "Innovation på socialområdet – læring i en krisetid" fra Bikubenfonden og Tænk tanken Mandag Morgen bliver Social Drive Out nævnt som et positivt eksempel på en opsøgende indsats i udkanten, hvor mange parter sammen støtter sårbare mennesker. Vi er stolte af indsatsen, men der er brug for meget mere.

For at undgå at stadig flere mennesker i udkanten ender i udsatte livssituationer, så er der behov for helikoptersyn, politisk vilje både på Christiansborg og lokalt, nytænkning og bredt samarbejde. Det er nødvendigt for at tackle udfordringerne og undgå, at de sociale udfordringer vokser landkommunerne over hovedet.

Hvis vi som samfund vil kendes på, hvordan vi behandler vores svageste, kan vi ikke bare kigge væk fra udviklingen i yderområderne og efterlade problemerne i den enkelte kommune – og hos det enkelte menneske i udsathed.

Litteratur

- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. 2021: Hver anden forsørger i lejebolig er tyngt af gæld. <https://www.ae.dk/node/2928/pdf-export>
- Bikubenfonden og Tænk tanken Mandag Morgen. 2020: Innovation på socialområdet – læring i en krisetid. https://www.mm.dk/misc/Innovation%20p%C3%A5%20socialomr%C3%A5det_l%C3%A6ring%20i%20en%20krisetid.pdf
- Danmarks Statistik. 2021: Har adgang til offentlig transport betydning for, om man har bil? <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/Analyser/visanalyse?cid=45984>
- Finans Danmark. 2020 Unge – gæld, forbrug og opsparing. <https://finansdanmark.dk/media/40506/unge-gaeld-forbrug-og-opsparing-2020.pdf>
- Kristeligt Dagblad, 2021. Frivillighed er en milliardgevinst for samfundet. <https://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/frivillighed-er-en-milliardgevinst-samfundet>
- Rådet for Socialt Udsatte. 2021. Forandringskraft. Fire forudsætninger for social forandring. <https://udsatte.dk/udgivelser/forandringskraft>
- VIVE. 2019: Hjemløshed i Danmark 2019. National kortlægning. <https://www.vive.dk/da/udgivelser/hjemloeshed-i-danmark-2019-14218/>
- VIVE. 2021. Frivilligundersøgelsen 2020. En repræsentativ befolkningsundersøgelse af udviklingen i danskernes frivillige arbejde. <https://www.vive.dk/da/udgivelser/frivillighedsundersogelsen-2020-16186/>
- VIVE. 2021: VIVEs kommunetal 2021.5: Flere småbørn og ældre vil presse kommunernes økonomi og rekruttering. <https://www.vive.dk/da/udgivelser/vives-kommunetal-2021-flere-smaaboern-og-aeldre-vil-presse-kommunernes-oekonomi-og-rekruttering-16712/>

Peder Meisner

Generalsekretær i KFUM's Sociale Arbejde og medlem af Frivilligrådet. Uddannet journalist og master i redaktionel ledelse. Har tidligere arbejdet som ledende distriktschef i DR.

KFUM's Sociale Arbejde

Arbejder for at skabe værdige kår for børn, unge og voksne i udsatte livssituationer. Med over 170 institutioner og sociale tilbud er KFUM's Sociale Arbejde en af Danmarks største sociale diakonale organisationer. Knap 1.000 ansatte og mere end 2.600 frivillige arbejder er engageret i indsatserne omkring hjemløse, psykisk sårbare, mennesker i misbrug og fattigdom, sårbare familier og andre, som står udsat. Hovedkontoret ligger i Strib på Fyn, og mange indsatser foregår i landkommuner. Læs mere på www.kfumsoc.dk.